
Segur que Colom era català?

Autor:

Data de publicació: 06-03-2019

Reproduït íntegrament de:

<http://www.aboriginemag.com/ressenya/segur-que-colom-era-catala-les-raons-per-dubtar-ne/>

Segur que Colom era català? Les raons per dubtar-ne

Autor: Xavier Deulonder - Any d'edició: 2017- Editorial: Edicions del 1979

Els escriptors –siguin o no historiadors– saben perfectament que el títol d'un llibre és el primer element que pot cridar l'atenció a un potencial lector. Xavier Deulonder juga amb aquesta idea i, ja en el títol de la seva obra, ens planteja la pregunta principal que ocupa, aparentment, el gruix de la publicació: Segur que Colom era català? –qüestiona Deulonder–. El títol s'acompanya amb una imatge del navegant al qual se li ha afegit una barretina, amb cinta adhesiva, simbolitzant clarament, ja des d'un inici, que la catalanitat de Cristòfol Colom no és res més que un invent, una idea forçada matusserament per un conjunt d'individus interessats en la història d'aquest personatge.

El llibre de Deulonder es construeix, d'entrada, a la contra: s'oposa a la idea que Colom hagués nascut o tingué el seu origen a Catalunya. Si ens trobéssim davant de qualsevol altre personatge, el més fàcil seria, directament, parlar dels orígens de la persona en qüestió, el cas del navegant europeu que topà per primera vegada amb el Carib i les Antilles a finals del segle XV és una mica especial. I és que, com bé remarca Deulonder al llarg de la seva obra, l'origen de Colom ha sigut objecte de múltiples debats historiogràfics, d'ençà que aquests es comencen a donar al llarg del segle XIX.

Tenint en compte el que s'acaba de comentar, podríem pensar que, avui dia, els orígens de Cristòfol Colom són encara un misteri, però, per sort, no és així. La historiografia –entenent-la com el conjunt d'acadèmics que estudien el passat– ha acabat arribant a la conclusió, després d'anys d'estudi de la documentació existent, que Colom nasqué en algun punt del que a finals de l'Època Medieval era la República de Gènova.

Gènova fou al llarg de la baixa edat mitjana una de les ciutats claus en el comerç mediterrani, lloc de naixement de molts navegants europeus, com seria el cas del mateix Cristòfol Colom. En una pintura de finals del segle XVI que representa la Gènova de finals de la centúria anterior podem observar la importància del port de la ciutat. Font: Viquipèdia

I doncs, si les coses són tan clares, on és el debat? Es preguntarà qualsevol persona que estigui llegint aquesta ressenya, o que es trobi davant del llibre de Xavier Deulonder. Evidentment al llarg dels segles XIX i XX aparegueren historiadors que –en els seus contextos particulars– defensaren la catalanitat de Colom, com també n'hi hagué que digueren que era gallec, extremeny, cors, o portuguès. El cas és que, aquestes teories, anaren caient pel seu propi

pes. A Catalunya, però, diferents associacions i individus han volgut mantenir la idea de la catalanitat de Colom fins a l'actualitat, malgrat que l'acadèmia ja hagués resolt aquest debat. El problema es fa més gran, segons exposa l'autor, en el moment en el qual aquestes tesis es difonen àmpliament per mitjans de comunicació, públics i privats, malgrat que estiguin totalment descartades per els experts en la matèria.

Avui dia, els defensors de la catalanitat de Colom estan vinculats al nacionalisme català, un sector d'aquest corrent polític busca reivindicar la història d'individus suposadament nacionals que hagin tingut un paper destacat en el passat. Segurament caldria tenir en compte que una figura com Colom, que desencadenà, sense ser-ne del tot conscient, la conquesta castellana d'Amèrica, amb les enormes conseqüències negatives que aquesta tingué per les seves poblacions indígenes, no és una figura a reivindicar. Si Colom hagués estat català –que ja hem dit que tots els indicis apunten que no ho era– el nacionalisme català, o qui ho cregués convenient, podria voler recuperar la seva figura, però en el moment que tot sembla indicar que el dit navegant era genovès, no hauria de quedar massa res a enaltir.

Sigui com sigui, ens trobem amb una entitat que, si bé no és l'única, reivindica amb més força la catalanitat de Colom i, de fet, d'un gran nombre de personatges cabdals de la història europea: l'Institut de Nova Història, liderat per Jordi Alzina Bilbeny.

Són les tesis de Bilbeny les que Xavier Deulonder es proposa refutar a Segur que Colom era català?. Cal tenir clar, d'entrada, que Deulonder no es presenta, en cap cas, com un nacionalista espanyol que desacrediti les tesis d'un de català. El llibre que s'està ressenyant naix, precisament, d'un "debat" entre autors que cal enquadrar políticament, en tots dos casos, dins el catalanisme i l'independentisme. Tenint en compte que la discussió no es dona en clau política, hem d'entendre, que el que ens planteja Deulonder és un debat entre els qui defensen una forma d'estudiar la història rigorosa i científica, basada en la documentació, i els qui, pels motius que siguin, es basen en altres fonts d'informació, d'una validesa més dubtosa.

I és que, tal com aprofundeix Deulonder en el seu llibre, el conjunt de tesis plantejades per Jordi Alzina Bilbeny, es basen en la idea que hauria existit, des de l'edat medieval, una censura sobre el conjunt de la documentació existent avui dia que hauria volgut amagar el paper de diferents "catalans il·lustres" en la història. Segur que Colom era català? recull els testimonis de diferents professors de la Universitat de Barcelona que haurien tractat amb Bilbeny. Més enllà del llibre que s'està ressenyant és interessant aportar un testimoni d'un dels professors que dirigí la tesi doctoral de Bilbeny a la UB, qui explicava, que el problema de Jordi Alzina Bilbeny no eren tant les seves idees, sinó en què les fonamentava, el professor d'Història Moderna explicava que, amb la idea de la censura, Bilbeny podia inventar-se qualsevol cosa, ja que tota la documentació havia estat manipulada per Castella/Espanya. Bilbeny aniria en contra de tots els fonaments de la historiografia actual, que es basa en la lectura crítica dels documents existents, afirmaria que tots els documents i, de retruc, tots els historiadors, estaven equivocats. Evidentment el fet de voler bastir una tesi doctoral a partir d'una documentació inexistente portà a Bilbeny a perdre el suport acadèmic i a no poder desenvolupar el seu doctorat.

Qui vulgui aprofundir en la crítica que Deulonder fa a la idea de la catalanitat de Colom no pot fer res més que llegir Segur que Colom era català?, ara bé, cal tenir clar, i això és un dels punts forts de l'obra, que amb la lectura que s'està comentant es pot arribar a anar més enllà del tema de l'origen del mal dit "descobridor d'Amèrica".

Tot i que el paper català a Amèrica no fou massa destacat fins al segle XIX, Deulonder exposa que alguns catalans varen participar en els viatges de Colom, com seria el cas de Bernat Boil, un frare de Montserrat que participà en la primera colonització antillana. La fotografia ens mostra com es representa al religiós en el polèmic monument a Colom que encara avui dia domina Barcelona. Font: Viquipèdia.

Volem presentar, molt breument, els principals incentius que podrien portar a algú a llegir el llibre de Xavier Deulonder i que, per desgràcia, no queden reflectits en el títol que se centra únicament en la temàtica colombina. I és que Deulonder fa, per reforçar les seves tesis, una àmplia contextualització històrica del moment en el qual visqué Cristòfol Colom. En aquest sentit, ens trobem amb una lectura força lleugera que ens parla dels orígens de l'expansió europea cap a l'Atlàntic, dels canvis que es donarien tant a Europa com a Àsia durant els dos darrers segles de l'Edat Mitjana que portarien a la necessitat de buscar noves rutes per arribar a una sèrie de productes comercials i que portarien a l'occident cristià a trobar-se, accidentalment, amb Amèrica.

Lluny de mitificar Cristòfol Colom, Xavier Deulonder ens parla del personatge en el si de la Monarquia Hispànica, tracta els seus èxits i fracassos, i ho fa acostant-nos a l'època en la qual visqué.

Deulonder també ens parla de la relació entre Catalunya i Amèrica, i ho fa trencant certs tòpics. És remarcable l'explicació que aporta Deulonder sobre la suposada exclusió dels catalans del Nou Món, sobre la idea, força estesa, que els súbdits de la Corona d'Aragó tingueren prohibit anar al continent americà. L'autor exposa, sempre citant als principals experts en la temàtica, que mai existí cap llei que prohibís als habitants de la Corona d'Aragó de viatjar o establir-se a Amèrica, planteja que, simplement, els castellans tingueren l'hegemonia en tot moment durant la colonització, sense que això evités que catalans, aragonesos, valencians o mallorquins tinguessin papers puntuals a l'Amèrica colonial.

Ja per acabar, cal dir que Segur que Colom era català? és una obra que, si bé és força fàcil deduir el tarannà polític del seu autor, no es veu condicionada, pel que fa al seu rigor històric, per la ideologia de Deulonder. I això ens porta a una reflexió final, que va més enllà del llibre que s'està ressenyant, i és que, evidentment, qualsevol historiador té els seus mètodes d'anàlisi, que probablement estaran vinculats a les seves idees polítiques, i això sempre marcarà una obra. El fet que s'esmenta no només és inevitable sinó que segurament és positiu, ara bé, sempre cal evitar que la pròpia visió de la realitat ens porti a basar els nostres relats històrics en falsedats descarades.